I De toponiemen: Seisterover, Seisteroever en Zeisterscore of Zeisterschoer

De naam "Zeisteroever", soms geschreven als Zeisterscore of Zeisterschoer kwam Klootwijk (1) talrijke malen tegen in de Middeleeuwse bronnen. Hij vond de naam voor het eerst in 1236 in een charter van het kapittel van St-Jan te Utrecht ("duodecim jugera sita in Seisterover").
Men neemt gewoonlijk aan, dat in de Middeleeuwen met Zeisteroever bedoeld wordt het gebied ten noorden van de huidige Kromme Rijn tussen Rijnauwen en de Tolakkerlaan. D.R. Klootwijk maakte aannemelijk, dat het gebied zich ook nog uitstrekte tussen genoemde laan en de Kerkhoogte te Zeist.
Wat werd er nu eigenlijk in 1236 met "over" bedoeld ? Het Drentse Oversinge heette in 1313 Overessingen hetgeen betekende: "het land dat aan de overzijde van de es (bouwland) gelegen is. De Bisschopshof lag bij de Brink te Zeist vlakbij de Koppelbrug (voormalige Zeisterbrug).
Het gebied behorend tot Zeist over deze brug kan dus mijns inziens in 1236 zijn aangeduid met de naam Seisterover. Het lag immers van Zeist uit gezien over de oude Rijntak, die omstreeks 1361 met Zeister Wetering werd benoemd. Deze oude Rijntak kan zelf eens met de naam Zeist (Seyst) zijn aangeduid. Waternamen gaan vaak over op de plaatsnaam, waarna het water een tijdlang onbenoemd blijft om later een andere naam aan te nemen, waarin soms toch nog de oude naam bewaard blijft. Het werd Zeister Wetering=Grift.
Ik stel mij voor, dat het gebied tussen de Zeisterbrug en Rynauwen voor het in cultuur brengen werd aangeduid als Seisterover. Daarna zal de term oever zijn opgekomen, omdat men langs een Rijntak, langs de oever ervan binnen Seisterover het land in cultuur ging brengen. Zo kon ook de naam Oever Rijn ontstaan. Het wordt dan begrijpelijk, dat over en oever door elkaar gebruikt werden.
De bestanddelen-score of-schoer duiden op schoor in de betekenis van een stuk land dat aan een rivieroever is gelegen, vgl. eng. shore= oever.

Daarnaast komt echter schoor ook voor in de betekenis van bruggetje. Het gebied tussen de Zeisterbrug en Rynauwen noemde ik Seisterover, omdat het gelegen is over de oude Rijntak. De benaming Zeisterscore duidt mijns inziens het gebied aan in de omgeving van de Zeisterbrug, omdat schoor ook in verband gebracht kan worden met bruggetje (schoor = ook rijbruggetje over een smalle waterloop) (2)
Wij hebben hier te Zeist te maken met een smalle waterloop bij de Zeisterbrug, zodat het bestanddeel "brug" in Zeisterbrug en Brugakker eens met de naam schoor kan zijn aangeduid.
De brugakker hoorde dus tot Seisterover, Seisteroever en Seisterscore. Het door elkaar blijven gebruiken van deze benamingen in de Middeleeuwse bronnen is dus eigenlijk niet onlogisch.
De Waterige weg zal ook wel met een bruggetje gegaan zijn over de oude Rijntak gezien de benaming Scorrenbosch in deze omgeving.

(1) D.R. Klootwijk: De Zeisteroever in de Middeleeuwen I en II In: Tussen Rijn en Lek nr. 2, 1972 en nr. 3 1972
(2) A.P. De Bont. Dialekt van Kempenland deel III Assen 1969 p. 6 en 37

II Het toponiem "de Kroost" te Zeist.

In het artikel van D.R. Klootwijk: "De Zeisteroever in de Middeleeuwen II (1) vindt men in een charter uit 1259 het volgende: "decimam maioren et minoren in Soeysterhoever et in Eygen et in Crosa in perrochia de Seyst". Het gaat hier om drie tiendblokken: de Zeisteroever, het Eygen en de Kroost. En in 1371 wordt gesproken over een stuk land: " ghelegen int Croest in Zeyster gherecht, van den wech die doer Croest ghaet toten Noerdwech toe op ende neder. Klootwijk situeert de Kroost tussen Heuvelrug en Noordweg.
Wat betekent nu het toponiem Crosa of Croest of Kroost ?
A.P. De Bont schrijft in zijn boek "Dialekt van Kempenland" deel III geografische namen (2) bij "de Kros": in Meerveldhoven; bij dit Kros kan et Kröske(n) in Oerle het verkleinwoord zijn. Misschien mogen we in de Kros het (Kruis (eng.cross) zien. In Best is er een Kruisbeemd en in Wintelree een akker et Kruis (et Krous).
In het mnl. bestaat er een woord cruyslant voor land, dat de gelovigen aan een kerk of klooster schonken om daarmede de kosten van een kruisvaart te bekostigen.
Crosa = Croest = Kroost werd voor de eerste maal genoemd in een charter van 1259.
De kruistochten vonden plaats tussen de 11e en 13de eeuw. De 6e en 7e kruistocht 1248-70 gingen uit van de Fr. koning Lodewijk IX de Heilige.
Het lijkt mij dan ook niet onmogelijk, dat dit toponiem verband houdt met een schenking aan de kerk ten behoeve van de kruistocht. Dat nu juist dit gebied geschonken werd houdt mogelijk verband met de aangrenzende Bisschopshof. De nauwkeurige ligging van deze hof blijkt immers uit een charter van 1443, waarbij de Bisschop verpacht: "den hof tot Zeyst aen den Brenck".

Deze Brenck lag toentertijd waar hij nu nog ligt, zoals ons duidelijk wordt uit een pachtovereenkomst van een stuk land: "aen den Brink beneden de Croosterwech naistgelant" (3)

(1) D.R. Klootwijk: De Zeisteroever in de Middeleeuwen II pag. 7 Tussen Rijn en Lek, 1972 nr 3

(2) A.P. de Bont: Dialect van Kempenland deel III Geografische namen Assen 1969 p. 177

(3) D.R. Klootwijk: De Zeisteroever in de Middeleeuwen p. 11 Tussen Rijn en Lek, 1972 nr. 2

III Het toponiem "de Preeckstoel"

In nr. 2/3 1977 van het Tijdschrift Tussen Rijn en Lek besteedt D.R. Klootwijk veel aandacht aan het terrein en de omgeving van het "Lyceum Schoonoord", alias de Preeckstoel. Hij doet hierbij een poging de naam te verklaren en denkt tenslotte deze gevonden te hebben in de vorm van het bij de boerderij behorend land. (1) : "De smalle strook land naar de Blikkenburgervaart, het klankbord van de Preeckstoel, zal eerst licht gebogen naar beneden gelopen hebben om zich dan in een rechte lijn voort te zetten tot aan de genoemde vaart".
Geheel zeker is hij van deze verklaring echter niet. We lezen immers: "We hebben hiermee deze typische naam van de Preeckstoel" wat dichter bij zijn verklaring gebracht te hebben"
Ik wil bij mijn verklaring van het toponiem vooral de nadruk leggen op het tweede bestanddeel. Immers we hebben te maken met een samenstelling en hierbij preciseert het eerste element in verreweg de meeste gevallen slechts de uiterlijke hoedanigheden van de plaats.
Het Vrouwenklooster bezat in de 15de eeuw een vrijwel aaneengesloten grondgebied tussen de Driebergse Weg en de Kromme Rijn, aan de oostzijde begrensd door de Bunsinklaan = "steech van de hey aff" = in 1848 nog de Stoetweger dijk.
D.R. Klootwijk maakt er melding van, dat het Vrouwenklooster de verantwoordelijkheid droeg voor deze weg en zijn pachters dwong om die te onderhouden . . . . . ende dat hij gehouden blijft de steech van de hey aff tot aen Stoetwech toe alle jaer neven Cornelis Everts ende anderen behoorlyk de maecken ende uuyt de Schouwe te houden.
Het gebied van de Preekstoel wordt in het oosten begrensd door De Bunsink.
Onder verstoeling van een dijk verstaan we het toewijzen van de dijksgedeelten aan de onderhoudsplichtigen. Het tweede bestanddeel van Preekstoel nl. stoel wil ik dan ook gezien de ligging van het gebied in verband brengen met verstoeling.

Het eerste gedeelte "Preek" zal wel verband houden met "praedico (openlijk bekend maken, verklaren, verkondigen etc.).
Ter hoogte van de boerderij op de Preekstoel uitkijkend over de lager liggende gebieden kan ik mij voorstellen, dat een functionaris van het Gerecht Stoetwegen tesamen kwam met de onderhoudsplichtigen om de zaken te regelen betreffende de verstoeling.
Het toponiem de Preekstoel is ook bekend in Noordbrabant.
Bij A.P. de Bont: Dialekt van Kempenland (2) lezen we:
"de Preekstoel" (een akker) in Valkenswaard; vgl. Veldnamen [2] 172 met voetnoot 142 (met Veldnamen [2] is bedoeld: M. Schönfeld: Veldnamen in Nederland, Amsterdam, 1950).

1) D.R. Klootwijk: "Grepen uit de geschiedenis van terrein en omgeving van het "Lyceum Schoonoord", alias "de Preeckstoel "Tussen Rijn en Lek nr. 2/3 1977 p. 7 e.v.

2) A.P. de Bont: Dialect van Kempenland deel III Assen, 1969 p. 193

H.J.M. Thiadens